

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

UNESCO
Felsefe ve İnsan
Hakları Kürsüsü

İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ ve UNESCO FELSEFE ve İNSAN HAKLARI KÜRSÜSÜ BÜLTENİ

Ekim 2017 / Sayı: 2

Okurlara

Bültenimizin bu ikinci sayısında, 2000 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesinde kurulmuş olan “İnsan Hakları Hukuku Merkezi” tanıtılıyor. Bu tanıtımda –daha önce bizim Maltepe’deki Merkezin tanıtımında olduğu gibi– önemli bir eksiklik var: Bu Merkezlerin programlarında yapılan tezler ve projeler. Bir lisansüstü programının önemli ürünlerinden olan bu tezlerin ve projelerin başlıklarını, İnsan Hakları Merkezlerinin tanıtımı bitince yayımlayacağız.

Bu sayımızda Merkezimizin Müdür Yardımcısının, kişilerin “insanlaşması”nda insan haklarının rolünü vurgulayan “İnsanca Yaşamak” başlıklı yazısı; Türkiye Barolar Birliği eski Başkanının St. Victorlu Hugo’nun anlaşılması pek kolay olamayan “güçlü” ve “mükemmel” insanla ilgili düşüncelerine de dikkat çeken, insan haklarıyla ilgili yazısı; bir öğrencimizin de, insan haklarının korunmasında doğru değerlendirmenin önemini altını çizen yazısı yer alıyor.

Milliyet Gazetesi Ombudsmanı ile yapılan, gazeteci olmadan önce bir insan olan gazetecinin insan hakları ihlali yapmaması için neleri yapması gerektiğinin değil, neleri *yapmaması* gerektiğinin vurgulandığı söyleşiyi; ayrıca 2003 yılında kabul edilen “UNESCO İnsan Hakları Stratejisi”ni gözden geçirmek ve arada geçen sürede çıkan veya daha geniş boyutlara varan sorunlarla savaşmak için UNESCO’nun yapması gerekenleri saptamak amacıyla, geçen Haziran ayında UNESCO’da yapılan toplantıda, UNESCO Kürsüsü sahibi olan Merkezimiz Müdürünün İngilizce olarak yaptığı konuşmanın Türkçesini de *Bültenimizde* bulacaksınız.

“Haberler”de ise yalnızca “olumlu” haberler vermekle yetindik.

***

“UNESCO’ya Verilen İnsan Hakları Görevini Bugünün Koşullarına Uyarlamak: Alınan Dersler ve Geleceğe İlişkin Perspektifler” *

İoanna Kuçuradi

70’li yılların sonlarında (1978’de), yani yaklaşık 40 yıl önce, Kahire’de yaptığım bir konuşmada şu soruları sormuştum: 19. yüzyıl 20. yüzyıla neleri aktardı? Ve kökten bir değişiklik olmazsa, 20. yüzyıl ne aktaracak 21. yüzyıla?

19. yüzyıl başkaldırma gerekliliği düşüncesini 20. yüzyıla aktardı; bu düşünce de gitgide öylesine bir gerçek oldu ki, ölüm saçan başkaldırma çağın geleneği oldu. Ve uluslararası politikada, bir “devrim”le temel bazı değişiklikler olmazsa, 20. yüzyılın 21. yüzyıla aktaracaklarının başında bu gelenek gelir”¹

Böyle kökten bir değişiklik olmadı. Aksine, Birleşmiş Milletlerin iyi niyetli çabalarına rağmen, şiddet ve terörizm bütün dünyada arttı, artmaya da devam ediyor. 11 Eylül (2001) 21. yüzyılın başına damgasını vurdu. Canlı bombalar, son yirmi yılda terörizmin ana silahı oldu, olmakta da devam ediyor. Adsız “düşman”a karşı silah olarak kullanılmak üzere kendilerini “sunan”ların sayısı gitgide artıyor, bu da terörle savaşmayı neredeyse olanaksız kılıyor.

BM’nin 2002 İnsansal Gelişme Raporunda şu çarpıcı cümleyi okuyoruz: “Ekonomik, siyasal ve teknolojik bakımdan dünyamız bu kadar özgür hiç olmamıştı – bu kadar adaletsiz”. Şiddet, terör ve yoksulluk, günümüzün ana özelliklerini oluşturuyor.

Eskiçağdan Ortaçağa geçerken –bir sinkretizm çağı olan, ama çağımızdan çok daha az sayıda insanın yaşadığı ve Plotinos’la, Ortadoğu’da başlayan bir çağ olan Ortaçağa geçerken–, o dönemle birçok olgusal benzerlikleri olan çağımızın ana sorunları karşısında UNESCO, bir İnsan Hakları Stratejisi oluşturma inisiyatifi aldı. Bu Stratejinin genel amacı, “küreselleşme çağında insan haklarının geliştirilmesine katkıda bulunmak ve UNESCO’nun insan haklarının korunmasını teşvik etmedeki özel rolünü, özellikle eğitim ve araştırma yoluyla, yeniden teyid etmek ve yetki alanının içinde bu hakları korumak”, bu arada da standartlar geliştirmek ve denetlemektir. Bu Strateji geliştirildi, ama –Dünya İnsan Hakları Eğitimi Onyılıyla olduğu gibi– yeterince uygulanmadı.

Şimdi de, son gelişmeler karşısında –yani canlı bombalarıyla terörizmin ve şiddetin artışı karşısında– 20. yüzyılın bu musibetleriyle savaşmak için seçtiğimiz yolları yeniden düşünmek yerinde olur.

(Devamı 5. sayfada)

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İNSAN HAKLARI HUKUKU UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bilgi Hukuk Fakültesinin 1999-2000 dönemindeki hazırlığı sonucunda, Yükseköğretim Kurulunun 4 Aralık 2000 tarihli kararıyla kuruldu. O tarihte, henüz Bilgi Hukuk Fakültesi de kuruluş sürecindeydi. Ancak insan hakları hukuku odaklı araştırma ve eğitim faaliyetlerine yönelik ayrı bir akademik birimin kurulması, sadece bu girişimle sınırlı bir çaba değildi, Bilgi Hukuk Fakültesinin eğitim ve araştırma politikasına da vurgu yapan bir tercihti.

Merkezin ve Bilgi Hukuk Fakültesinin “insan hakları” yönelimli çalışmalarda birbirini destekleyici ve geliştirici bir tempo içinde faaliyette bulunmalarının ilk ürünü, 2001 yılında, Bilgi Üniversitesi bünyesinde ve Türkiye’de ilk kez, bir hukuk yüksek lisans programında, “ekonomi hukuku”nun yanısıra, sadece ‘insan hakları hukuku’ başlığı altında tanımlanan derslere yer verilmesi oldu. Merkez, kuruluşundan itibaren sadece akademik dünyaya hapsolmayan bir akademik birim olarak faaliyette bulundu.

Başlangıçta, Türkiye’nin Avrupa Birliğine bir aday ülke olma statüsünün tanınmasıyla (1999) ilgili gelişmenin yol açtığı, ülke içindeki yapısal dönüşüm çalışmalarının da bu çalışmalara katkısı oldu. Türkiye’de, özellikle insan haklarının korunması ve geliştirilmesiyle ilgili yapısal gelişime katkıda bulunacak bu çalışma ve faaliyetler (esasen, insan hakları hukuku eğitim programları), o tarihlerde, Merkezin öncelikli ilgi alanlarıydı. Bu çalışmalar, kamu yönetimi, toplumsal örgütler ve meslekî oluşumlarla işbirliği içinde olmaya özen gösterilerek hazırlandı ve geliştirildi. Merkez, bu politikasını bugün de korumaktadır. Bu faaliyetler, 2004 yılında, *Harvard University Kennedy School of Government*’ta, Prof. Michael Ignatieff danışmanlığında, Merkez hakkında hazırlanan ve gelişmekte olan ülkelerde insan hakları eğitiminin sunulmasıyla ilgili bir

yüksek lisans çalışmasında da (*policy analysis exercise*) akademik kurumların sorumluluğu bağlamında vurgulanan bir husus olmuştur.

İnsan Hakları Hukuku başlığı altında açılan hukuk yüksek lisans programında, sadece insan haklarıyla ilgili hukukun uygulanması değil, hakların tanınması, korunması ve/veya geliştirilmesine yönelik bir faaliyet alanı içinde önemli çalışmalar gerçekleştiren ve farklı hak alanlarına yönelik faaliyette bulunan uluslararası sivil toplum örgütlerinin temsilcileri veya bireysel hak savunucuları, Merkezin organizasyonu altında, iki yıl boyunca (2002-2004), yüksek lisans programında yer verilen ve o tarihte, haftalık konferanslar şeklinde yürütülen İnsan Hakları Aktivizmi dersinin konukları oldular. Deneyimlerini, öğrenciler ve Türkiye insan hakları hareketinin savunucularıyla paylaştılar. Bu sayede hak savunuculuğu olgusunun insan hakları hukukundaki önemi vurgulanmaya, incelenmeye sunuldu ve bu alana ilişkin uluslararası deneyimler paylaşıldı, tartışıldı.

Yukarıda temas edilen nedenlerle, Merkezin, kuruluşundan hemen sonraki yıllarda ağırlıklı olarak yer verdiği çalışmalar, farklı kurumlarla işbirliği içinde, öncelikli olarak insan hakları hukuku eğitimine yönelmiştir. Bu konuda, Türkiye yargı teşkilâtının tüm kurumlarıyla ve her düzeyde görevli mensuplarıyla birlikte yürütülen eğitim programları hazırlanmıştır. Bu faaliyetler 2001-2009 arası dönemde, Merkezin çalışmalarında büyük bir yer tutmuştur.

Bu faaliyetlerde, üniversite kaynakları dışında, yerel ve uluslararası destek sağlayan kurumların katkısı önem taşır. Merkezin kuruluşundan önce ve sonra, yakın ve güçlü bir işbirliği içinde bulunan, İsveç merkezli *Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law* ile uzun süreli kurumsal ortaklığın Merkez faaliyetlerinin gelişimine önemli katkıları olmuştur. Aynı bağlamda, Utrecht Üniversitesi bünyesinde yer alan

Netherlands Institute of Human Rights (SIM) ile işbirliği içinde, üç yıl süren ve Türkiye Adalet Akademisinin işbirliği ve evsahipliğinde gerçekleştirilen, yargıç ve savcı stajyerlerine yönelik insan hakları hukuku eğitimi programı da anılmalıdır. *Open Society Institute* da, gerek İstanbul'daki Türkiye şubesi gerek Budapeşte merkezli *Open Society Institute-Justice Initiative* sayesinde, Merkezin yürüttüğü birçok araştırma ve eğitim projesi çerçevesinde, özellikle insan hakları ve yargı alanındaki çalışmalara uzmanlık ve eğitim desteği sağlamıştır. Avrupa Birliği ve daha sonraları, TÜBİTAK da Merkezin, araştırmalarında destek elde ettiği kaynak kurumlar arasındadır.

Merkez, insan hakları hukukunun her alanıyla ilgili çalışmalar yürütür. Bu çalışmalara hâkim olan yaklaşım, bütün ilişki biçimlerinde bir 'hak' bakışının olabileceği ve bunun yaygınlaştırılıp ana akımlaştırılması (*mainstreaming*) ve dolayısıyla hukuktan yararlanmayı ön planda tutan bir güçlendirme anlayışının savunulmasıdır. Bu çalışmaların yoğunlaştığı bazı alanlar, kadının insan hakları, hakların korunmasına ilişkin yerel ve uluslararası koruma usulleri, ayırımcılık yasağı, azınlık hakları, mülteci hakları, ifade ve internet özgürlükleri, adalete erişim ve yargı, insan hakları eğitimi, iş dünyası ve insan hakları ve insan hakları savunuculuğu şeklinde belirtilebilir.

Merkez ayrıca, insan hakları hukuku alanında çalışan Türkiyeli ve yabancı öğrenci ve araştırmacıların, Merkeze yaptıkları başvuruları ve sundukları teklifleri değerlendirerek, Merkez bünyesinde sunulan konuk araştırmacı pozisyonunu çerçevesinde, değişen uzunlukta bir süreyi kapsayan araştırma ve yerel araştırmacılarla temas ve işbirliğinde bulunma fırsatı sunmaktadır.

Merkez bünyesinde gerçekleştirilen insan hakları hukuku alanındaki araştırmaların yayıma uygun bulunanları İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları kapsamında yer alan "İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları" dizisinde yayımlanır. Bu dizide, insan hakları hukuku ve uygulamasına

ilişkin temel kaynak kitaplara da (telif veya çeviri) yer verilir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Merkez sitesindeki "Yayınlar" bağlantısı altında bulunan "Kitaplar" sayfasına erişilebilir.

Bilgi'de İnsan Hakları Hukuku Yaz Okulu programı, gerek dünya gerek Türkiye için önem arz eden insan hakları meseleleri ile ilgili olarak katılımcıların bilgi düzeylerini artırmayı amaçlar. Yaz Okulu, insan hakları üzerine çalışan veya çalışmak isteyen, dünyadaki ve Türkiye'deki sorun ve konuları insan hakları perspektifinden değerlendiren, insan hakları ile ilgili konulardan biri veya birkaçıyla ilgili kendini geliştirmeye ve araştırmaya istekli hukuk fakültesi öğrencilerini hedef alır.

İlki 7-11 Eylül 2015 ve ikincisi 18-22 Temmuz 2016'da gerçekleşen yaz okulu programının üçüncüsü 17-25 Temmuz 2017 tarihlerinde düzenlendi.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Yüksek Lisans Programı (İnsan Hakları Hukuku)

İnsan Hakları Yüksek Lisans Programını başarı ile tamamlayan bir mezun,

- İnsan Hakları Hukuku alanındaki kavram ve kurumları hak kuramı çerçevesinde açıklayabilecek,
- İnsan Hakları Hukukunun kavram ve kurumlarını diğer sosyal bilimlerle ilişkilendirebilecek,
- İnsan Hakları Hukuku alanındaki hukuki metinleri eleştirel bakış açısıyla ele alıp, analiz edebilecek,
- Bu alandaki bir araştırmacının sonuçlarını yazılı ve sözlü biçimde ortaya koyabilecek,
- Bir proje çerçevesinde belirli bir konuyu sistematik olarak ele alma, etik kurallara uygun olarak bilimsel kaynak kullanarak bir tez ortaya atma ve bunu bilimsel gerekçelerle savunabilecektir.

* *İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Prof. Dr. Turgut Tarhanlı'ya verdiği bu bilgiler için teşekkür ediyoruz.*

İNSANCA YAŞAMAK

Prof. Dr. Sevgi İYİ*

İnsanca yaşamak! Neden insanca yaşamak? Bu, insan dünyasında her zaman herkesçe istenen bir şeydir. Bunda şaşacak bir şey de yoktur. İnsan adlı canlı için istenecek en öncelikli şeydir bu. İnsanın başka türden bir varlıkça, örneğin bitkice, hayvanca yaşaması istenemez elbette. Peki, nedir insanca yaşamak? İnsanca yaşamak dendiğinde her şeyden önce, her insanın insana yaraşır koşullar içinde yaşaması gelir akla. Aç kalmamak, açlıktan ölmemek, barınsız olmamak, soğuktan donmamak, sağlıklı beslenmek gibi haklarının ifade edilmesidir ilkin söz konusu olan. Kısaca söylenirse, her insanın temel haklarının sürekli korunabilmesi koşullarının sağlanmasıdır. Bu, her insana, insan için olan ortak bir alanda, “insanlık” içinde *varolma*; insanlığın “ortak mirası”na, kültürüne katılma ve insanlığa katkıda bulunma imkânının sunulmasıdır.

Kurulan, varolan ve özlenen dünya

Burada “insanlık içinde” derken bu ifadeyle hem insanın *varolma* alanını/ortamını hem de insanın yapıp etmelerini, kişilerin eylemlerini kastediyorum. İnsanın *varolma* alanı olarak “insanlık” ya da “dünya”, insanın yaptıklarıyla, eylemleriyle, ürünleriyle, ortaya koyduklarıyla oluşan ve insan adlı canlı türüyle ilgisinde herkes için ortak olan bir yapıdır. İnsanın çalışarak, çabalayarak kurduğu, insanca var olmak için var ettiği bir yaşama ortamıdır. İnsan, dünyasız var olamaz. Ancak, en eski zamanlardan beri tarihe ve günümüze bakıldığında, bir kurulan ve varolan dünyanın bir de “özlenen” dünyanın olduğu görülmektedir. Bu durumda “dünya” dendiğinde üç katmanlı bir yapı çıkıyor karşımıza: “Kurulan dünya”, “varolan dünya” ve “özlenen dünya”. Bunlardan ilki, insan için zorunlu olan varlıksal dünyadır; ikincisi, hiç istenmediği halde hep “kötülüklerle” dolu olan “mevcut”

dünyadır. Üçüncüsü ise en eski zamanlardan beri hep özlenen ama henüz olmayan “ideal” dünyadır. Burada “ideal” derken, bununla uzakta, erişilmesi zor, sırf bir “düşünce” olarak kalan bir şeyi değil, gerçekleşmesi pekâlâ olanaklı bir dünyayı, “özgürlüğün yasası”yla ilgili olan dünyayı; keyfilikler karşısında “özgürlükle” belirlenen, başka deyişle insanın insan olarak var olabilmemesinin, insanca yaşayabilmesinin koşullarını sağlayan temel kişi haklarıyla belirlenen bir dünyayı kastediyorum.

İnsanın değeri ve onuru

Bu dünya, “insanın değeri”nin bilindiği, mevcut koşulların elverdiği ölçüde “insan onuru”nun korunabileceği bir dünyadır. Peki, nedir insanın değeri ve onuru? İnsanın değeri, onun diğer varlıklar arasında ayrıcalıklı bir yerinin olduğu ve bundan dolayı “yüce” bir varlık olduğu anlamına gelmez. İnsan, yeryüzünde canlı ve cansız diğer varlıklar arasında hiçbir ayrıcalığı olmayan, ama kendi biyolojik ve ruhsal özelliklerinden dolayı bazı özel koşullara gereksinim duyan bir canlıdır. Eskiçağdan beri filozofların söyleyegelmiş olduğu, Kant’ın da “insanın özgürlüğü” sorununa çözüm getirmek için vurgulamış olduğu gibi kendine özgü yapısıyla insan elbette bir yanıla doğaya bağlıdır, doğanın içindedir ve doğayla belirlenmiştir. Ama bilindiği gibi bu durum onun için bir tehlikedir aynı zamanda. İnsan, sırf ona özgü olan “çatışmalı” yapısından dolayı kendisiyle, kendisinden gelebilecek kötülüklerle mücadele etmek zorundadır. İnsanın temel sorunlarından biri olan özgürlük sorunu bağlamında Kant bu mücadele için yardım alınabilecek bir bilgiyi kendinden önceki filozoflardan da beslenerek vermiştir: İnsan doğa tarafından “belirlenmeme imkânına” sahiptir. Bu, insanın “belirlenmeme” olarak, “negatif” anlamda özgürlü-

* Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi,

İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi.

¹ Pico Della Mirandola, *İnsanın Değeri Üzerine Söylev*, çeviren: Levent Özşar, Biblos Kitabevi Yayınları, Bursa, 2006.

ğüdür. Rönesansta Giovanni Pico della Mirandola (1463-1494), *İnsanın Değeri Üzerine Söylev*'inde insanın bu durumunu Platon'dan da aldığı esinle “yüce Yapıcı”nın sözleriyle şöyle belirtmiştir: “Ey Adam! Biz sana ne hazır bir yüz ne de özgün, doğuştan gelen bir özellik verdik, ta ki kendi yerini, biçimini, yeteneklerini kendin seçesin, onları kendi yargın, kendi kararın ile edinebilesin. Bütün öteki yaratıkların doğası bizim koyduğumuz yasalarla belirlenip sınırlanmıştır. Oysa senin önünde böyle sınırlamalar yok, kendi yüzünün çizgilerini sana koruma görevini verdiğimiz özgür isteğinle çizebilirsin. Seni dünyanın tam ortasına koyduk, baktığın yerden dünyadaki her şeyi daha kolay görebilesin diye. Seni ne yersel ne göksel, ne ölümlü ne ölümsüz olarak yarattık; özgür, olağandışı bir yontucu gibi kendini, kendi seçiminle biçimleyebilesin diye. Aşağıya, yaşamın kaba biçimlerine inmek de tanrısal yaşam sürenlerin düzeyine çıkmak da senin elinde” (2006: 17).

İşte varlıktaki bu “özel yeri”nden dolayı doğadaki diğer canlılardan farklı olan insan, “insanlaşmak” zorundadır. İnsanın insanlaşabilmesinin koşulları da temel kişi haklarının korunmasıyla, yaşama hakkının, barınma, beslenme, sağlık hakkının ve mutlaka eğitim hakkının korunmasıyla, kısaca insanlara, insanlaşma olanaklarının sunulmasıyla sağlanabilir.

Temel kişi haklarının korunabilmesi öncelikle siyasal, toplumsal ve ekonomik belirlenimlerle ilgili olmakla birlikte, kişilerin birbirlerine “insan gibi” davranmasıyla da yakından ilgilidir. “İnsan gibi” davranmak ne demektir peki? Kişilerin birbirlerine karşı tutumlarında, eylemlerinde, kararlarında, hem kendilerinin hem başkalarının insan olduğunu unutmaması demektir. Hepimiz daima insanca muamele görmek istemekteyiz. Bunda son derecede haklıyız da. Ancak insanca muamele görmeyi istemek, insanca muamele etmeyi de gerektirir. Bu noktada şu soruyu sormalıyız kendimize: İnsanca muamele etmek söz konusu olduğunda da aynı

derecede istekli miyiz acaba? İnsanca yaşamının yolu, insanca muamele görmekten olduğu kadar *insanca muamele etmekten* de geçer. İnsan onuru da tam bu noktayla ilgilidir ve her insanın, başkalarına *muamele etme* şeklinde korunur ya da çiğnenir. İnsan onurunun bu anlamda korunmasıyla, hep özlenen o “iyi” ve “güzel” dünya, çok uzaklarda olmayabilir belki. En azından kendi erişebildiğimiz dünyalarda insanca var olmak, insanca yaşamak mümkün olabilir belki.

Kapak yazısının devamı:

Belki bu şekilde, 21. yüzyılda şiddete ve terörizme karşı, ayrıca da göçe ve ölüme götüren yoksulluğa karşı savaşmak için daha uygun yollar bulabilir ve yeni araçlar geliştirebiliriz.

Bunun için burada, benden istendiği gibi, tartışmaya zemin hazırlamak amacıyla, insan hakları araştırmalarına ve eğitime ilişkin birkaç soru sormakla yetineceğim. Bu soruları sorarken, en başta, ülkemizin de bulunduğu bölgeyi gözönünde bulunduracağım. Ne var ki bu sorular, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde içinde bulunduğumuz küresel durumu hesaba katmadan ele alınamaz.

Bu sorular a) yapılması gerekenlerin yol haritasını çizmek için temel oluşturacak araştırmayla ve b) eğitimle, bu arada da insan hakları eğitimiyle ilgilidir.

Araştırmayla ilgili sorular şunlardır: Bu pervasız şiddet ve canlı bombalı terörizm noktasına nasıl geldik? Özellikle: eğitimde ne gibi yanlışlar yaptık ve belki de hâlâ yapıyoruz? Bu soruyu genel olarak sormamız, farklı kültürlerin egemen olduğu ülkeler için de özel olarak sormamız gerekir. Ve eğitimin beyin yıkamak olmasını, dolayısıyla eğitim hakkını ihlal eden bir eğitim olmasını nasıl önleyebiliriz? Birçok alt soru bu soruları izleyebilir.

İnsan hakları eğitimiyle ilgili soru da şöyle dile getirilebilir: BM ve Avrupa Birliği tarafından teşvik edilen insan hakları eğitiminde –temelindeki yaklaşımda, metodlarında ve boyutlarında– neler değiştirilmeli, öyle ki eğitilenler, bilgi edinmekten öte, günlük yaşamlarında ve mesleklerinde insan haklarını koruma istemesini –içtenlikle istemesini– oluşturabilsinler?

Bu soruya benim cevabıma bir ipucu olarak, yaşadığım ve hiçbir zaman unutamayacağım bir olayı size anlatmakla sözlerimi bitireyim: Bir cezaevinde gerçekleştirdiğim bir eğitim programı sonunda, katılanlara bir “Katılım Belgesi” verme töreni sırasında, onlara bu programın onlar için nasıl bir anlam taşıdığını sordum. Aldığım cevaplardan biri şuydu: “Uzun yıllardan sonra bize insanlığımızı hatırlattınız”.

* 21-22 Haziran 2017 günlerinde, UNESCO Merkezinde yapılan UNESCO Kürsüleri toplantısının konusu.

1 “Gelenek ve Devrim ya da Felsefe ve Dünya Politikası”, *Çağın Olayları Arasında*, 3. Baskı, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 2009, s. 69.

İNSAN HAKLARI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Av. V. Ahsen COŞAR

İnsanız. İnsan olduğumuz için haklarımız var. Amerikalı düşünür, romancı ve objektivizmin kurucusu Ayn Rand'ın özlü ifadesiyle hak, her bir bireyin eylemlerine rehberlik eden ilkelerden, o bireyin diğer bireylerle olan ilişkilerine rehberlik eden ilkelere geçiş sağlayan, bireysel ahlâkî toplumsal bağlamda muhafaza eden ve koruyan bir kavram, bir insanın ahlâkî ilkeleri ile bir toplumun hukukî kuralları arasındaki bağıdır, etik ile siyaset arasındaki ilişkidir.

Günümüzde pozitif bir çerçeveye kavuşan hak kavramının temeli, kadim Yunandaki doğal hukuk öğretisine, bu öğretiyi benimseyen, savunan ve temsil eden Stoa Felsefesine dayanır. Doğal hukuk öğretisini kadim Yunandan alan ve Roma Hukuk Felsefesine aktaran ise hukukçu ve aynı zamanda devlet adamı olan Cicero'dur. Örneğin Cicero'nun yer verdiği yükümlülüklerden olan "size hizmet edenleri onurlandırın (*gratia*)" ve "adaletsizliklerle/haksızlıklarla ve yanlış yapılan şeylerle mücadele edin (*vindicatio*)" şeklindeki ahlâkî ve vicdanî emirlerin kaynağı doğal hukuktur.

Antik Çağdan sonraki süreçte, bu bağlamda aydınlanmayla başlayan Modern Çağda doğal haklar öğretisinin en önemli teorisyeni büyük İngiliz düşünürü John Locke'tur. Locke'un "*God given rights*/Tanrı bağış haklar" olarak nitelendirdiği "yaşama hakkı, özgürlük hakkı ve mülkiyet hakkı" doğal haklardır. Çünkü bu haklar insanlara dünyevî iktidarlar tarafından değil, Tanrı tarafından bağışlanmış, doğan her insan bu haklara sahip olarak dünyaya gelmiştir. Vazgeçilmez nitelikteki bu hakları ihlal etmek, bu hakları tanımamak hiçbir dünyevi iktidarın hakkı da, haddi de değildir. Locke'un düşünceleri esas alınarak İngiliz Parlamentosu tarafından 1689'da hazırlanan *Bill of Rights/Haklar Bildirgesi*, doğal hakların pozitif haklara dönüştürülmesinin siyasî ve hukukî ilk örneğidir. "Bütün insanlar doğuştan özgür ve bağımsızdır, vazgeçilmez haklara sahiptirler. Bu haklar, yaşama ve özgür olma, mülk sahibi olma, mutluluğu arama ve elde etme haklarıdır. Hiçbir yönetim, hiçbir sözleşmeyle gelecek nesilleri bu haklardan yoksun kalmaya zorlayamaz ve onları bu haklardan yoksun bırakamaz" diyen 1776 tarihli *Virginia Haklar Bildirgesi*, bunu izleyen aynı içerikteki 1776 tarihli *Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi* ve 1787 tarihli *Amerikan Anayasası*, doğal hakları tanıyan ve kabul eden diğer siyasî ve hukukî belgelerdir.

Yukarıda sözü edilen siyasî ve hukukî belgelerden etkilenen, bu belgeleri benimseyen ve kendisine örnek alan bir diğer siyasî ve hukukî doküman, 1789 tarihli Fransız *İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi*dir. Bugün bizim insan hakları olarak kabul ettiğimiz hakların öncüsü olan bu siyasî ve hukukî belgeleri, bu belgelerde yer alan ilke ve kabulleri, dünya geneline ve ölçeğine taşıyan ve dolayısıyla insan haklarına evrensel bir boyut kazandıran ilk belge Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1948 yılında kabul ve ilân edilen *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*dir.

Peki, insan hakları nedir? İnsan hakları, insanların, sırf insan olmalarından dolayı sahip oldukları haklardır. En üstün ahlâkî haklardır. Bir insanın bu haklara sahip olması için herhangi bir şey yapmasına, belli edimleri, belirli yükümlülükleri yerine getirmesine gerek yoktur. Zira bu haklar, sadece insan olduğu için ve insan olmasından dolayı insana ait olan haklardır. Bu bağlamda, insan haklarına sahip olmak için bir devletin yurttaşı olmak gerekli olmadığı gibi, bir devletin yurttaşı olmamak, yani vatansız olmak da bu haklara sahip olmaya engel değildir. Bu haklara sahip olmak konusunda herhangi bir ırkın, herhangi bir dinin, herhangi bir mezhebin mensubu olmak da şart değildir. Yine her insan, rengine, cinsiyetine bakılmaksızın bu haklara sahiptir. Uluslararası nitelik-

* Türkiye Barolar Birliği Eski Başkanı

teki İnsan Hakları Sözleşmelerinde de işaret edildiği üzere, insan hakları *insan olarak bireyin özündeki ahlakî değerden ve onurdan* kaynaklanır. Onun için insan haklarının öznesi insan olmakla, insan hakları, sivil ve siyasal, iktisadî, sosyal ve kültürel haklar gibi bireysel haklardır. Bu bağlamda, insan haklarının, toplumun veya başka bir topluluğun hakları niteliğinde sayılabilecek herhangi özel bir kategorisi mevcut değildir.

İnsan haklarının tanınması, bu hakların korunması, bu haklara saygılı olunması hukuk devleti olmanın asgarî koşuludur. Esasen devlet kendi başına kutsal bir varlık değildir. O nedenle, devlet hukuksal bir insanî kurum olarak meşruiyetini insan hakları ve halkın egemenliği unsurlarından alacak şekilde ve sivil ve şeffaf bir hizmet örgütü olarak yapılandırılmalı, bu şekilde çalışmalı, çalıştırılmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşlarının örgütlenmesi, yönetilmesi de aynı şekilde olmalıdır. Hukukun oluşturulmasında yurttaşların, devletin üyesi olarak kamusal özerkliği, toplumun üyesi olarak kişisel özerkliği ve devlet ile toplum arasında aracı olarak iş gören sivil alanın bağımsızlığı ve özerkliği esas alınmalı, devlet sivil alana ve sivil topluma müdahale etmemelidir.

Ne var ki, insan haklarının haklılaştırılması son derece zor bir iştir. Bu zorluğun bir kısmı, İngiliz siyaset bilimci Maurice Cranston'un, *What Are Human Rights?/İnsan Hakları Nelerdir?* (New York: Basic Books, 1964) isimli eserinde ifade ettiği üzere, insan haklarının evrensel karakterinden kaynaklanır. Ahlakî haklar ya da bir kısım pozitif haklar yönünden böyle bir zorluk yoktur. Oysa insan hakları sonradan ve herhangi bir işleme bağlı olarak kazanılan bir hak niteliğinde olmamakla, doğumla elde edilen ve insanın şahsında doğal olarak mevcut olan ve haklılaştırılması için başkaca argümanlara ihtiyaç duyan bir hak niteliğinde bulunmakla, haklılaştırılması gerçekten zor olan haklardandır.

Bu ve başka nedenlerle, *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin* ve yine *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin* ekonomik ve sosyal

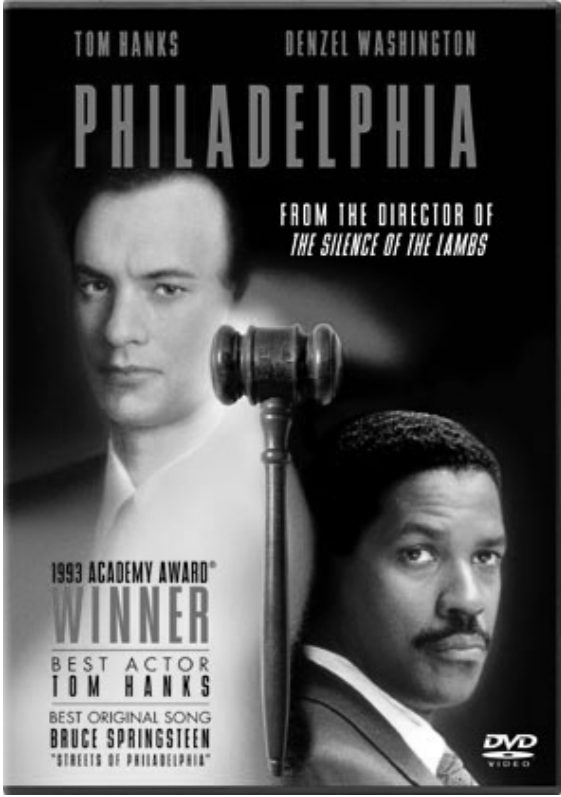
hakları insan hakları kapsamına almasının yanlış olduğuna işaret eden Maurice Cranston, bu konuda şöyle demektedir: "...Ekonomik ve sosyal haklar iddialarıyla aşırı derecede yüklenmiş bir evrensel beyannamenin etkisi, siyasal ve sivil hakları ahlakî zorlayıcılık alanının dışına çıkarmakta ve ütopyacı özelemlerin bulunaklığına itmektedir. Bir hakkın anlaşılmasında hiçbir şey, bir hakkın ideal olmadığı kabul edilmesinden daha önemli değildir. İdeal gerçekleştirilmek istenen bir hedeftir, fakat tanımı gereği, hemen ve derhal gerçekleştirilemez. Bunun aksine, hak, saygı gösterilebilecek ve ahlakî yönden hemen şimdi saygı gösterilmesi gereken bir şeydir. Eğer hak ihlal edilirse, adaletin kendisi kötüye kullanılmış olur."

İnsan haklarını, insan deneyimini ve onun yazılı kayıtlarını bütün çeşitliliği ve tikelliği içinde kavramak istiyorsak, savaş yıllarını Türkiye'de sürgün olarak geçiren, yirminci yüzyılın büyük edebiyat adamı Erich Auerbach'ın, ulusal ya da bölgesel sınırları aşmak isteyen herkes için model olarak aktardığı, onikinci yüzyılda Saksonya'da yaşamış keşiş St. Victor'lu Hugo'nun şu sözlerine kulak vermek zorundayız: "Terbiye görmüş kafa için, görünmez ve geçici şeyler hakkında, yavaş yavaş fikir değiştirmeyi öğrenebilmek, sonradan bunları tamamen ardında bırakabilmesini sağladığından büyük bir erdem kaynağıdır. Memleketini güzel bulan insan daha yolun başındadır; her yeri kendi yurdu gibi gören insan güçlüdür; ama bütün dünyayı yabancı bir ülke gibi gören insan mükemmeldir. Yolun başında olan ruh, sevgisini dünya üzerindeki tek bir noktaya sabitlemiştir; güçlü olan insan sevgisini her yere yaymıştır; mükemmel insan ise sevgisini söndürmüştür."

Hugo'nun, güçlü ya da mükemmel insanın, bağımsızlığa ve tarafsızlığa, bağları reddederek değil, onları işleyerek ulaştığını ifade eden ve güzelliği ile insanı büyüleyen sesine kulak vermediğimiz takdirde, bilgiye eşlik eden özgürlüğe değil, önyargı ürünü dışlama ve tepkilere bağlı kalırız.

YAŞAMIN İÇİNDE DOĞRU DEĞERLENDİRME

Elif Dilan KARA*

Günümüzde insan hakları denilince akla ilk olarak hukuk normları gelmektedir. Ne var ki, insan hakları, salt hukuk normları olmaktan ziyade etik ilkelerdir. Bu bağlamda, insan haklarına, “muamele etme ve muamele görme ilkeleri” olarak bakmak gerekmektedir (Kuçuradi, 2011, s. 72). Bu çerçevede, insan haklarının korunup korunmadığı, ancak insanların birbirleri ile kurdukları ilişkilere bakılarak anlaşılabilir. Bu nedenle, her bir insanın gerçekleştirdiği eylemlerin, tek tek ve kendi koşulları içinde değerlendirilmesi gerekmektedir (Kuçuradi, 2015, s. 18). Bir eylemin değerlendirilmesi, değerlendirilecek eylemin kim tarafından, hangi koşullar altında gerçekleştirildiği bilgisinden yola çıkılarak yapılmalıdır (Kuçuradi, 2013, s. 66). Bu şekilde yapılan bir

değerlendirme, doğru değerlendirme olacaktır. Doğru değerlendirmenin daha iyi anlaşılabilmesi adına, bu yazıda *Philadelphia* adlı filminden bir eylem seçilerek değerlendirilmesi yapılacaktır.

Beckett, ABD'nin Philadelphia Eyaleti'nde, bir avukatlık bürosuna bağlı olarak çalışan bir avukattır. AIDS hastası ve eşcinsel olan Beckett, bu durumu öğrenen avukatlık bürosu tarafından işten çıkarılır. İşten çıkarılma nedeni olarak, Beckett'in son davasındaki performans düşüklüğü öne sürülür. Beckett, avukatlık bürosuna dava açar ve kendisini savunacak bir avukat arar, ancak bütün avukatlar tarafından geri çevrilir. Beckett, mahkemede kendisini savunmak zorunda kalır ve savunmasını hazırlamak üzere halka açık bir kütüphaneye gider. Beckett, AIDS üzerine araştırma yapmak için kütüphane görevlisinden yardım ister. Bu sırada kütüphane görevlisi Beckett'in AIDS hastası olduğunu anlar ve onun ayrı bir odada tek başına çalışması gerektiği konusunda ısrar eder. Beckett ve kütüphane görevlisi arasında geçen konuşmaya tanık olanlar, Beckett'ten uzaklaşırlar. Daha önce Beckett'i savunmayı reddeden Miller da bu olaya şahit olur ve Beckett'in avukatlığını yapmayı kabul eder.

“Miller'ın Beckett'in avukatlığını yapmayı kabul etmesi” eylemi, bir eylemin doğru değerlendirilmesine örnek verebilmek amacıyla seçilmiştir. Bir eylemi doğru değerlendirebilmek için, doğru değerlendirmenin üç adımının yerine getirilmesi gerekmektedir: eylemin nedenini anlamak, eylemin değerini belirlemek ve eylemin değerinin, insanın değeri ile ilgisi-

*İnsan Hakları Yüksek Lisans Programı mezunlarından.

ni belirlemek (Kuçuradi, 2015, s. 17-18). Bu bağlamda, değerlendirmenin ilk adımı, eylemin nedenini anlamaktır. Her eylem, eylemi gerçekleştiren kişinin, eylemi gerçekleştirmeden önce yaptığı bir değerlendirme sonucunda gerçekleştirilir. Miller, Beckett'in avukatlığını kabul etmeden önce bir değerlendirme yapmıştır. Miller, bütün insanlara açık bir yerin, bir AIDS hastası tarafından kullanılmasına engel olunmasına tanık olmuştur. Miller, Beckett'in avukatlığını kabul etmemesi halinde Beckett'in hem eşcinsel olması hem AIDS hastası olması nedeniyle daha fazla ayırimcılığa uğrayacağını farkına varmıştır. Ayrıca bir insanın değerinin daha fazla harcanmasına neden olacağını da açıkça görebildiği için, Beckett'in avukatlığını yapmayı kabul etmiştir.

Bir eylemin doğru değerlendirilmesinin ikinci adımı, gerçekleştirilen eylemin değerinin belirlenmesidir. Bir eylemin değerini belirleyebilmek için, aynı koşullar altında gerçekleştirebilecek alternatif eylemlere bakmak gerekmektedir. Filmdeki örneği ele alırsak, bahsedilen koşullar altında, Miller'ın gerçekleştirebileceği diğer bir eylem, Beckett'in avukatlığını yapmayı reddetmektir. Miller, Beckett'in avukatlığını kabul etmemesi halinde, Beckett, kendi savunmasını kendisi yapmak zorunda kalacaktır. Ancak bu durumda, Miller, insanın değeri dışındaki şeylerle –önyargı, çıkar gibi– hareket etmiş olacak ve insanın değerinin harcanmasına neden olacaktır. Miller, insanın değerinin bilgisi ile eylemde bulunduğundan dolayı, insanın değerinin daha fazla harcanmasının önüne geçmiştir.

Bir eylemin doğru değerlendirilmesinin son aşaması, gerçekleştirilen eylemin değerinin insanın değeri ile olan ilgisini kurmaktır. Bu temelde, Miller, Beckett'in avukatlığını yapmayı kabul ederek, insanın değerinin harcanmasını önlemiştir. Dolayısıyla Miller, insanın

değerinin bilgisine göre hareket etmiştir. Bu bağlamda, Miller'ın, bu eylemiyle, insanın değerinden dolayı sahip olduğu ve bu değeri belirleyen olanakların gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesinin ön koşullarının talebi olan insan haklarının (Kuçuradi, 2011, s. 4) korunmasını sağladığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak, Miller'ın bu eylemi, insan haklarını koruyan bir eylem olarak değerli bir eylemdir.

Doğru bir değerlendirme yapabilmek için, bahsedilen bu üç aşama (eylemin nedenini anlama-değerini belirleme-insanın değeri ile ilgisini kurma) doğru bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Aksi halde, yapılan değerlendirme yanlış bir değerlendirme olacaktır. İnsan haklarının korunması ya da ihlal edilmesi, insanların gerçekleştireceği eylemlere bağlıdır ve bu nedenle insanların eylemleri doğru değerlendirilmelidir. Bir insan, bir eylemini insanın değerinin bilgisi temelinde gerçekleştiriyorsa, bu eylemi ile insan haklarını korumuş olur. Bir insanın, eylemini hangi temelde gerçekleştirdiğini anlamak için de, gerçekleştirdiği eylemin doğru değerlendirilmesi gerekir. Verilen örnekte de görüldüğü gibi, her insanın gerçekleştirdiği eylem doğru değerlendirildiğinde, insan ilişkilerinde insan haklarının ihlal edilip edilmediği anlaşılabilir. Bu nedenle, insanların doğru değerlendirme yapabilmeleleri, insanlararası ilişkilerin etik bilgi temelinde kurulup kurulmadığını anlamak açısından önem taşır.

KAYNAKÇA

- Kuçuradi, İoanna. (2011). *İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu. İkinci Baskı.
- Kuçuradi, İoanna. (2013). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu. Beşinci Baskı.
- Kuçuradi, İoanna. (2015). *Etik*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu. Altıncı Baskı.

Milliyet Gazetesi Ombudsmanı Belma AKÇURA

“MEDYANIN GENEL DURUMU GAZETECİLİĞİNİZİN DE SINIRLARINI ÇİZİYOR”

Milliyet Gazetesi Ombudsmanı (Okur Temsilcisi) Belma Akçura ile gazetecinin insana yakışır bir şekilde mesleğini icra etmesinin nasıl mümkün olacağını, insan hakları bilgisinin gazeteci için önemini, hak gazeteciliğini, medyadaki sorunları ve bu sorunların çözümünde gazeteciye düşen görevleri konuştuk. Evet, gazetecilik yapmanın zor olduğu ülkelerden birinde yaşıyoruz. Basın tarihimiz hapse atılan, darp edilen, öldürülen, işi elinden alınan, haberleri sansürlenmiş gazeteci örnekleriyle dolu. Akçura, basın özgürlüğü sorununun çözümünün demokrasiye, insan haklarına, hukuka, adalete inanan bir toplumdaki geçtiğini vurguluyor. Değişen medyaya da dikkat çeken Akçura “Dünya hızla değişiyor. Medyanın bu değişimde rolü büyük. Ancak medya da değişiyor. Yeni medya düzeninde hepimiz yeni kavramlar, yeni değerler, yeni bir dil ve hatta yeni sorunlarla karşı karşıyayız” diyor.

SÖYLEŞİ: Elif N. Hamidi

Hangi meslekten olursa olsun kişinin her şeyden önce insan olmayı başarması, insanlaşması gerekiyor ki, insana yakışır bir şekilde mesleğini icra etsin. “İyi gazeteci” olmanın, yani gazeteci olmaktan önce insan olmanın yolu nereden geçiyor sizce?

Sizin de belirttiğiniz gibi ‘iyi gazeteci’ olmanın yolu, elbette ve öncelikle insan olmaktan geçiyor. Günümüzde ise “iyi gazeteci” tanımı popüler kültürle birlikte görsel bir şova dönüştü. Mesleğini değil, kendisini öne çıkartan gazetecilerin olduğu bir dönemden geçiyoruz. The New Yorker’ın 31 yıllık eleştirmen ve yazarına “Gazetecilerin, sadece Beyaz Saray’ın raporlarını değil, özellikle

gazetecilikle ilgili olarak kitapları ciddiyetle okuma zorunluluklarının olup olmadığı”ni soruyorlar. Gopnik “Kabaca ve mantıksızca söylersek, hepimiz Stendhal’i okumalısınız” der. Kitapları “dünyayı tam olarak görebilmenin tek yolu” olarak tanımlar. Gerçek şu ki, okumuyoruz. Öğrendiğimiz iki-üç kelimeyle bütün hayatımızı, insanlığımızı ya tanımlamaya ya da sorgulamaya çalışıyoruz. Oysa insanı büyüten, geliştiren bilgidir. İoanna Kuçura di yıllar önce şöyle demişti; “İnsanlık onuru sizin başına gelen bir şeyle ilgili değildir. İnsanlık onuru, başkasının başına gelen bir olaya karşı sizin nasıl tutum sergilediğinizdir.” Bu sözleri, benim meslek hayatıma, haberciliğime bütün bakış açımı değiştirmişti. Gerçekten de insanlık onurunu bilmeyen bir insanın iyi gazeteci olması mümkün değil. Önce o onuru kazanmayı ve korumayı bilmek gerekir.

Son yıllarda iletişim fakültelerinde insan hakları dersleri veriliyor. İnsan hakları eğitimi almanın, felsefi-etik bilgiye sahip olmanın gazeteci için önemi nedir?

İnsan hakları alanında yaşanan bütün mağduriyetlerde medyanın da büyük bir sorumluluğu var. Medya ve sosyal medya üzerinden yapılan birçok araştırma, bugün dünya genelinde özellikle nefret söyleminde bir artış olduğu yönünde. Medyada ırkçı, ayırımçı, önyargılı haber ve yazılar sorunun yeniden üretilmesi ve meşrulaştırılması konusunda hâlâ sorunlu bir alana işaret etmekte.

Nefret suçları ve söylemi üzerine yapılan çalışmalar, sadece nefret profilini ortaya koymuyor. Aynı zamanda yıllar içerisinde nefret söylemi ve suçunun kamuoyunda yarattığı algı ve nasıl yol aldığı konusunda da önemli bir “ipucu” veriyor. Bunu medya yapıyor. Oysa birlikte yaşamayı, kimseyi hedef haline getirmeden yeni bir dil yaratmayı öğrenmek

zorundayız. Bunu da ancak iletişim fakültelerinde insan hakları dersleri vererek sağlayabiliriz. Dolayısıyla bu dersi almanın, zorunlu hale getirilmesi gerektiğine inanıyorum.

“Toplumsal nefret, eğitim ve zihniyet sorunudur. Bu konuda en büyük görevlerden biri de medyaya düşüyor” diyorsunuz bir yazınızda. Ne var ki medyada toplumsal nefreti körükleyen, toplumdaki fay hatlarını harekete geçiren bir dilin hakim olduğunu görüyoruz. Bu dilin değişmesi çok mu zor? Bu konuda gazeteci olarak kişiye düşen görevler nelerdir?

Dünya hızla değişiyor. Medyanın bu değişimde rolü büyük. Ancak medya da değişiyor. Yeni medya düzeninde hepimiz yeni kavramlar, yeni değerler, yeni bir dil ve hatta yepyeni sorunlarla karşı karşıyayız. Ve çalışıyoruz. Altan Öymen’in başkanlığında Türkiye Gazeteciler Hak ve Sorumluluk Bildirgesini güncelliyoruz. Sosyal medyadaki gelişmeleri de dikkate alarak Bildirgeye yeni maddeler ekliyoruz. Komisyon olarak Türkiye medyasının ötekileştiren, nefret söyleminde bulunan, ırkçılık, ayrımcılık, cinsiyetçilik yapan, hedef gösteren yayın politikalarını meslek etiği açısından incelemeye aldık. Yapılan değerlendirmelere son şeklini verdik ve kamuoyuyla da paylaşılacak. Kendi bünyemizde de bu ilkeleri belirliyoruz. Ben *Milliyet* adına meslek ilkelerini yeniden yazdım, Faruk Bildirici *Hürriyet*’te bunu yaptı. Ve yine Faruk Bildirici’nin önerisiyle Anadolu Ajansı son olarak kaza haberlerinin etik kurallarını bütün gazetelerin de desteğini alarak yeniledi. Bu çalışmaların bütün medya organlarında yaygınlaşmasını önemsiyoruz.

“Medya editörlerinin dikkat etmesi gereken şey, nefret söylemi ile düşünce özgürlüğü arasındaki o ince çizgidir” diyorsunuz aynı yazıda. O ince çizgiyi aşmamak nasıl mümkün kılınabilir?

Habercilerin uyması gereken kurallar var. Hedef gösteremez, ayrımcılık yapamaz, kimseyi aşağıla-

yamaz, savaş ve şiddet kışkırtıcılığı yapamaz, nefret söyleminde bulunamaz. Haber dili bu nedenle önemlidir. Bu ülkede etnik kökene dayalı olarak üç farklı grup, dini kökene bağlı olarak altı farklı grup, millî aidiyete bağlı olarak dört farklı grup nefret söyleminin öznesi olmaya devam ediyorsa, editörlerin bu haberlerdeki o ince çizgiyi yakalaması gerekir. Örneğin mültecilerle ilgili haberler. Hoşlanmayabilirsiniz, ama her hırsızlık olayında başına ‘Suriyeli’ diye yazarsanız, toplumsal algıyı bir süre sonra ‘huzurumuzu bozuyorlar’ endişesiyle nefret suçuna dönüştürürsünüz. Çizgi burada: sorunu yazmak yetmez, o soruna bir gazeteci olarak bunun siyasî sorumluluğunu hatırlatmak, hatta çözüm üretmek zorundasınız. Mültecilerle ilgili toplumda var olan yargıları besleyen kim? Bu algıyı yaratan, medya mı toplumun kendisi mi? Yoksa ikisi birlikte mi? Mülteci haberlerini yaparken bu sorulara doğru yanıt verebilmemiz için, biraz siyaset ve insan hakları hukuku bilmemiz gerekiyor.

“Hak gazeteciliği” nedir tam olarak? Hak haberciliği, yurttaş gazeteciliği, barış gazeteciliği gibi yeni habercilik anlayışları ne zaman ve nasıl ortaya çıktı?

Hak haberciliği ile barış gazeteciliğinin çıkış noktası aynı: farklılıkların sesini duyurmak, bütün seslere eşit mesafede durmak ve gerçeği objektif bir dille sunmak. Hak haberciliği, insanı merkezine alıyor, yani haber ve bilginin niteliğini ve haberciliği insan hakları açısından sorgulanma hali diyebiliriz. Barış gazeteciliği de haber ve yorumlarda çatışmacı değil, barış gazeteciliğini esas alıyor, taraflara eşit mesafede durarak, sansasyonel habercilikten kaçınarak. Çatışmaların görünür ve anlık etkileri yerine uzun vadeli ve travmatik etkilerine odaklanıyor. Buradaki en hassas nokta ise kamunun doğru bilgi edinme hakkı ile terör propagandası arasındaki farkı gözetmek. Profesyonel mesleği gazetecilik olmayan, sosyal paylaşım sitelerini haber amaçlı kullanan “yurttaş gazeteciliği” ise haberin oluşma sürecinde yurttaşlara söz hakkı tanıyarak ka-

musal alanda tartışma ortamını yaratmak. Ancak bu yeni bir kavram değil, 1990'lerden beri var, ama yurttaş gazeteciliği bizde henüz yeterince yaşam alanı bulamadı.

Bu yeni habercilik anlayışları gazeteciliğin yitirdiği itibarı geri kazanmasını sağlayacak alternatifler olarak görülüyor. Gazetecilik mesleğinin eski itibarını geri kazanmasında hak gazeteciliği nasıl bir rol oynayabilir sizce?

Meslekî itibar dediğimiz şey, hangi koşullarda nasıl gazetecilik yaptığınız ya da yapmak zorunda bırakıldığınızla ilgili bir durumdur. Medyanın genel durumu gazeteciliğinizin de sınırlarını çiziyor. Sosyal medyadaki bilgi kirliliği arttıkça, kaliteli ve doğru habere ihtiyaç duyan okur sayısı da artacaktır.

Gazetecilikteki bu ayrımlar, gazetecinin mesleğini yaparken insan olmaktan gelen sorumluluğunu acaba görünmez kılmıyor mu? Yani hangi alanda haber üretirse üretsin gazetecinin aslı işinin insan haklarını korumak olduğunun ya da olması gerektiğinin göz ardı edilmesine yol açmıyor mu?

Bir sorunu görünmez kılmak, görüneni çarpıtmak kadar problemlidir. Dolayısıyla insan hakları konusundaki durumumuz, “medya birleştiren mi, ayrıştıran mı?” sorusuna vereceğiniz yanıtta gizlidir. Meslekî kural: düşün, sorgula, araştır, yaz. Yani dürüst ol, herkese eşit mesafede dur, herkesin sesi ol, süzgeçten geçirmeden asla yazma. Gazetecinin taraf olma hali tam da budur. Bunlar ahlakî açıdan zaten hepimizin öğrenmesi gereken kurallar ve öğrenmek zorundayız. Bunları gözardı eden, zaten bu mesleği yapmasın.

Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde, gazetecinin temel görevleri ve ilkeleriyle ilgili olarak şu madde yer alıyor: “Gazeteci her türlü baskıyı reddeder ve çalış-

tığı basın-yayın organındaki yöneticileri dışında kimseden işiyle ilgili talimat alamaz”. Bunu başarabilmesi için bir gazetecinin nasıl bir donanımı olmalı?

Meslekî donanım gazeteciliğin ne “olduğundan” çok, ne “olmadığını” bilmekle ilgilidir. Bildiğimiz şu: Gazeteci kamuoyunun doğru bilgilendirilme hakkından sorumludur. Evet, bunu biliyoruz, ama ne yapmaması gerektiğini bilmesi başarının anahtarıdır. Örneğin kendi haberini sansürlememelidir. İfade özgürlüğünün sınırsız olmadığını bilmelidir, ama ifade özgürlüğünün sadece olumlu karşılanan, zararsız haber ya da düşünceleri değil, aynı zamanda “devleti şok eden, inciten, rahatsızlık veren” düşünceleri de kapsadığını bilmelidir. Ya da gazeteci, iklim değişikliğinin nedenleri ve olası sonuçları konusunda vatandaşları bilgilendirmelidir, ama aynı zamanda hükümetlerin, şirketlerin veya güç odaklarının yönlendirmeleriyle hareket etmemesi gerektiğini de bilmelidir.

Özgür basın için, gazetecilerin ne gibi haklara sahip olmaları gerekiyor? Bu konudaki sorunların çözümü için atılması gereken adımlar nelerdir?

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Turgay Olcayto üç yıl önce, Basın Özgürlüğü İçin Mücadele Günü'nde öldürülen, darp edilen, işsiz bırakılan, haberleri sansürlen gazetecilere dikkat çekerek, “Sistem tarafından mesleğimizin düşürüldüğü güç durumu yüreğimiz burkularak izliyoruz” demişti. Üç yıl sonra, 1989 yılından bu yana verilen Basın Özgürlüğü Ödüllerinin ülkenin ve medyanın bulunduğu koşullar nedeniyle bu yıl ilk kez verilmeyeceğini duyurdu. Bu, bugün basın özgürlüğü konusunda geldiğimiz noktayı özetliyor, sanırım. Bu sorunun çözümü ise demokrasiye, insan haklarına, hukuka, adalete inanan bir toplumdandır.

MERKEZDEN...

Türkiye-AB projesi tamamlandı

Türkiye Felsefe Kurumu tarafından, Avrupa Birliği finansmanı ile gerçekleştirilen “Sosyal Hizmetlerde Yolsuzluk ve Diğer Etik Sorunları Aşmada ve Önlemede Bir Yol Olarak Etik Kapasite Geliştirme Projesi” tamamlandı. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin işbirliğiyle yürütülen ve Merkezimizin katılımcı olduğu projenin ilk aşaması, 18 ilde yürütülen bir alan araştırması, ikinci aşaması, sosyal hizmet uzmanlarına yönelik olarak gerçekleştirilen eğitim programıydı. Üçüncü ve son aşamada ise sosyal hizmet etik ilke ve sorumluluklarını kapsayan bir kılavuz hazırlandı. Prof. Dr. Neyyire Yasemin Yalım tarafından yayıma hazırlanan kılavuz, sosyal hizmet uzmanları için önemli bir yol gösterici olacaktır.

Abdusalam Guseynov’un kitabı Türkçede

Rusya’nın önde gelen filozoflarından olan Abdusalam Guseynov’un etik ile ilgili dört makalesi, bir meslektaşının onun üzerine yazdığı bir yazı ve bir söyleşi Türkçeye çevrilerek kitaplaştırıldı. Ludmila Denişenko tarafından yapılan çeviriler, İnsan Hakları Merkezinin ve Merkezin UNESCO Felsefe ve İnsan Hakları Kürsüsünün, Rusya Bilimler Akademisi Felsefe Enstitüsü ve Rusya’daki UNESCO Kürsüsüyle imzaladığı bir işbirliği Protokolü çerçevesi içinde yapıldı. İoanna Kuçuradi tarafından yayıma hazırlanan *Felsefe, Düşünce ve Eylem* başlıklı bu kitap, günümüz etik araştırmalarına katkı yapan Abdusalam Guseynov’un görüşünü öğrenmek ve Rusya’daki etik alanındaki çalışmalar hakkında bir fikir edinmek isteyen okurlar için bir kaynak görevi görecektir.

Merkezimize yeni bir yönetim kurulu üyesi

Avrupa Konseyi’nde ve UNESCO’da Türkiye Daimi Temsilciliği görevlerinde de bulunmuş olan Emekli Büyükelçi Numan Hazar, insan haklarıyla ilgili çalışmaları gözönüne alınarak Merkezimizin yönetim kurulu üyeliğine seçildi. 1966 yılında,

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Diploması ve Dış Münasebetler Bölümünden mezun olan ve yurtdışında çeşitli diplomatik görevlerde bulunan Hazar, *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri, Uluslararası Politika ve Uygarlıklar, Bilim ve Teknoloji Diplomasisi ve İnsan Hakları ve Diplomasi* başlıklı kitapların da yazarıdır.

TÜRKİYE’DEN...

“Felsefe Seminerleri”nde**“Varlık ve Bilgi Üzerine” konuşuluyor**

Maltepe Üniversitesi ve Kadıköy Belediyesi işbirliğiyle düzenlenen “Felsefe Seminerleri” “Varlık ve Bilgi Üzerine” başlığı altında Caddebostan Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilmektedir. 7 Ekim 2017 Cumartesi günü, saat 10:00’da başlamış olan seminerler, 23 Aralık’a kadar, her Cumartesi farklı bir konuşmacıyla devam edecek. Seminerlerin konuşmacıları ve konuları şunlardır:

- 7 Ekim 2017, Prof. Dr. Betül Çotuksöken: “Antropontolojik Açıdan Varlık-Bilgi İlişkisi”
- 14 Ekim 2017, Prof. Dr. İoanna Kuçuradi: “Bilgi ve Çeşitleri”
- 21 Ekim 2017, Doç. Dr. Muttalip Özcan: “Eskiçağda Varlık ve Bilgi Sorunu”
- 4 Kasım 2017, Prof. Dr. Harun Tepe: “Bilgi Sorunlarına Ontolojik Yaklaşım”
- 11 Kasım 2017, Prof. Dr. Yusuf Örnek: “Martin Heidegger: Bitmeyen Varlık Sorgulaması”
- 18 Kasım 2017, Doç. Dr. Ahu Tunçel: “Demokrasinin Ontolojisi”
- 25 Kasım 2017, Prof. Dr. Zekiye Kutlusoy: “Bilginin Neliği Üzerine”
- 2 Aralık 2017, Dr. Kaan Özkan: “‘Deneyimlenen’ Varlık”
- 9 Aralık 2017, Doç. Dr. Kurtul Gülenç: “İnançlar ve Gerekliler: Din, Bilim ve Aydınlanma”
- 16 Aralık 2017, Doç. Dr. Uğur Ekren: “Yeniçağda Bilgi Sorunu”
- 23 Aralık 2017, Prof. Dr. Abdullah Kaygı: “Varlık Tarzları ve Bilgi Çeşitleri”

Edebiyat ve Felsefe Konferansları Dizisi

Maltepe Üniversitesi ve Kadıköy Belediyesi işbirliğiyle düzenlenen “Edebiyat ve Felsefe” konferansları dizisi, Kadıköy Belediyesi Tarih-Edebiyat-Sanat Kütüphanesi ve Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilmektedir. 1 Kasım 2017’de Çarşamba günü, saat 18:30’da başlayan konferanslar, 27 Aralık’a kadar her Çarşamba, farklı bir konuşmacıyla devam edecek. Bu konferanslarda, insanın yaşantı ve eylem olanaklarını, yaşamdaki değer sorunlarını açıkça görmemizi sağlayan edebiyat eserleri ile felsefe sorunları arasındaki sıkı bağa dikkat çekilecek. Dizide yer alacak konuşmacılar ve ele alacakları konular şunlardır:

- 1 Kasım 2017, İoanna Kuçuradi: “Edebiyat ve Felsefe”
- 8 Kasım 2017, Bergen Coşkun Özüaydın: “Felsefe Tiyatronun Neresinde?”
- 15 Kasım 2017, Muttalip Özcan: “Karamazov Kardeşler’de Özgürlük Sorunu”
- 22 Kasım 2017, Hülya Şimğa: “Edebiyat Eserlerinde Ataerkil Zihniyet”
- 29 Kasım 2017, Dilek Arlı Çil: “Yabancı’da Varoluşçu İzlekler”
- 6 Aralık 2017, Abdullah Kaygı: “Azizler ve Alimler’de Değerler Sorunu”
- 13 Aralık 2017, Güncel Önkal: “Demian’da Yaşamın Anlamı ve Değeri Üzerine”
- 20 Aralık 2017, Gülriz Uygur: “Edebiyat Eserleri ve Adaletsizlik”
- 27 Aralık 2017, Zeynep İspir: “Bülbülü Öldürmek ve Değerli Eylem Olanığı Üzerine”

DÜNYADAN...

İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi

BM Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi’nin denetim organı olan İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (Committee on the Elimination of Racial Discrimination-CERD) üyeliğine, Doç. Dr. Gün Kut yeniden seçildi. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi ve Rektör Danışmanı Doç. Dr. Gün Kut, 2018-2021 döneminde Komitede görev yap-

cak. 2010 yılından bu yana komitede ırkçılık, ayrımcılık ve hoşgörüsüzlükle mücadele alanlarında katkılarını sunan Kut, 22 Haziran 2017 tarihinde New York’ta yapılan seçimlere Türkiye tarafından yeniden aday gösterildi. Doç. Dr. Gün Kut, Komitede boşalan 9 yer için 15 adayın yarıştığı seçimlerde 128 oy alarak seçimi kazandı.

BM Kalkınma Programı’nın “İyi Niyet Elçisi”

Oyuncu ve sürdürülebilir kalkınma gönüllüsü Mert Fırat, UNDP’nin Türkiye’deki ilk “İyi Niyet Elçisi” olarak atandı. Mert Fırat, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri konusunda farkındalık ve desteği artırmaya odaklanacak, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği ve çevrenin önemini vurgulayacak. UNDP, Türkiye’de, Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Büyüme, Kapsayıcı ve Demokratik Yönetişim, İklim Değişikliği ve Çevre alanlarında faaliyet gösteriyor ve diğer BM kuruluşları gibi, önemli konularda kamuoyunun dikkatini çekmek için, alanında başarılı ve tanınmış kişileri İyi Niyet Elçisi olarak atıyor. İyi Niyet Elçilerinin tanınmışlığı, insansal gelişme ve uluslararası işbirliğine dönük evrensel mesajı daha yüksek sesle duyuruyor.

“Uçmuyorum. Birinin hayatı tehlikede”

İngiltere’nin Heathrow Havalimanı’ndan kalkacak bir THY uçağına, Afgan bir mülteci zorla sınır dışı edilmek üzere bindirilmek istenince, THY pilotu, mültecinin hayatının tehlikede olduğunu söyleyerek uçağı kaldırmayı reddetti. Geri dönerse Taliban’ın kendisini öldüreceğini söyleyen 22 yaşındaki Afgan mülteci Samim Bigzad’ın İngiltere’de kalma başvurusu kabul edilmedi ve ülkesine zorla gönderilmesine karar verildi. Yetkililer, Bigzad’ı İstanbul aktarmalı Afganistan’a götürecek uçuş için Heathrow’a götürdü. Üç güvenlik görevlisinin gözetiminde uçağına götürülen Bigzad, “Afganistan’da öldürüleceğim” diyerek ağlamaya ve bağır-maya başladı. Bu sırada araya THY pilotu girdi. Güvenlik güçlerinin karşısına çıkan pilot, “Onu göndermeyeceksiniz. Uçmuyorum. Hayatı tehlikede” dedi. Pilotun kesin tavrı sonucu görevliler mülteciyi uçağına bindirmekten vazgeçti.

Kaynak: t24.com.tr

Sosyal Adalet Neden Önemlidir?

Brian Barry, çev: Ebru Kılıç, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2017, 322 sayfa.

Sosyal adaletsizlik, dünya çapında etkisini giderek artırırken, çağımızın siyaset felsefecilerinden Brian Barry, bu kitapta servet ve gelir eşitsizliğini dar bir aralıkta sabitlersek, eğitim ve sağlık gibi hayati konularda eşitliğe ulaşabileceğimizi ileri sürüyor ve daha eşit bir toplum yaratmak yolunda yeni politika önerilerinde bulunmakla kalmayıp, ekonomik olarak bunların altından kalkmamızın da mümkün olduğunu savunuyor. Yeryüzündeki bütün canlıları tehdit eden iklim değişikliğini de sosyal adaletsizlik sorunu kapsamında değerlendiren kitap, yaşam biçimlerimizde radikal değişikliklere gitmemizin kaçınılmaz olduğunu vurgulayarak, bu devasa soruna somut öneriler getiriyor.

İnsan Hakları Hukuku

Kemal Gözler, Bursa: Ekin Yayınevi, 2017, 568 sayfa.

İnsan Hakları Hukuku, hukuk öğrencileri için hazırlanmış bir üniversite ders kitabıdır. Kitabın birinci kısmında “İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisi”, ikinci kısmında “Türk İnsan Hakları Hukuku Dogmatikliği”, üçüncü kısmında ise “Uluslararası İnsan Hakları Hukuku” incelenmiştir. 22. Bölüm dışında, kitabın bütününde tek tek hak ve özgürlükler değil, bütün hak ve özgürlükler için genel olarak geçerli olan kavram, kurum, sistem, ilke ve usuller incelenmiştir. Dolayısıyla bu kitap, 22. Bölüm dışında, insan hakları hukuku alanında bir “genel esaslar” ve “genel hükümler” kitabıdır.

İnsanlık ve Sorumluluk/İnsanca Eylem, Avrupa Değerleri ve Olimpiyat Değerleri Üzerine (Humanité et Responsabilité/Sur l’humanité pratique et des valeurs européennes et olympiques)

Hans Lenk, Bochum/Freiburg: Project Verlag, 2016, 217 sayfa.

Bu kitap, Hans Lenk’in UNESCO’da çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalardan oluşuyor. Bu ko-

nuşmalarda “Avrupa değerleri”, insanın değerleri, sorumluluk, gençlerin eğitimi gibi konular ve bazı toplum bilimleri ile toplum felsefesi sorunları ele alınıyor.

Günümüzde Arnavutluk’ta Biyoetik (Bioethics in Albania: Nowadays)

Prof. Bardhyl S. Çipi, Tirana: ADA, 2017, 204 sayfa.

Biyoetik, biyomedikal bilimler başta olmak üzere çeşitli teknik alanların olağanüstü ilerlemeleri nedeniyle, son 25 yılda yeni bir bilimsel ve akademik disiplin haline gelmiştir. 1990’ların başlıca politik değişimlerinden sonra, bu bilimin Arnavutluk’ta da tanınması için bir fırsat ortaya çıkmıştır. Adli tıp doktoru olan Prof. Bardhyl S. Çipi, biyoteknolojinin farklı konularını, özellikle adli tıp, tıp etiği ve tıbbî haklar açısından inceliyor. Prof. Çipi bu kitapta uluslararası bilimsel konferanslarda yaptığı sunumları, bilimsel dergilerdeki ve üniversite ders kitaplarındaki makaleleri bir araya getirmiştir. Çipi’nin bu eseri, biyoetik konusunda çalışmalar yapan uzmanlar ve öğrenciler için önemli bir kaynak oluşturuyor.

İnsan Hakları

Thomas Paine, çev: Mehmet Osman Dostel, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, 312 sayfa.

Aydınlanma yüzyılıının en önemli düşünür ve siyasetçilerinden Thomas Paine’in *İnsan Hakları* adlı eseri, insan hakları ihlallerinin giderek arttığı çağımızda insan haklarından, demokrasiden, eşitlik ve özgürlükten yana sözünü gur bir sesle söylemeye devam ediyor. Fransız Devriminin cumhuriyetçi ve demokrat dalgasının İngiliz parlamenter monarşi düzenini yıkmasından korkan Edmund Burke’ün, 1789 devrimini itibarsızlaştırmak için yazdığı kitaba verilmiş güçlü bir yanıtıdır Paine’in *İnsan Hakları* ve hâlâ günceldir. Çoğunlukçuluğa indirgenen, adalete, eşitliğe ve özgürlüklerin güvencesiyle ilgili özü giderek yok edilen, içi boş bir demokrasi anlayışının yükseldiği günümüzde, bu kitapta savunulan cumhuriyetçi ve demokratik ilkeler, eşit vatandaşlığı, müşterekleri, dayanışmayı savunanlar için önemli bir esin kaynağı olmaya devam ediyor.

İNSAN HAKLARI ve ETİKLE İLGİLİ YAYINLAR

- **Sosyal Hizmetlerde Yanlış Uygulamalar, Etik İhlaller ve Sorunlara İlişkin Bir Araştırma**
Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Hakan Acar, Prof. Dr. Arzu İçağasıoğlu, Doç. Dr. Gonca Polat, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2017, 107 sayfa.
- **Sosyal Hizmet Uzmanları İçin Etik Kılavuz**
Yayına Hazırlayan: Neyyire Yasemin Yalım, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 2017, 22 sayfa.
- **Prekarya Bildirgesi/Hakların Kısılmasından Yurttaşlığa**
Guy Standing, çev.: Senem Demiralp, Serca Çınar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, 392 sayfa.
- **Hukuk Teorileri**
Prof. Dr. Oktay Uygun, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, 179 sayfa.
- **Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu**
Ankara: Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2017, 684 sayfa.
- **Demokraside Halk Her Zaman Egemendir (Yalan!)**
Emilio Gentile, çev.: Volkan Çandar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, 134 sayfa.
- **Hukukun Ekolojisi: Doğa ve Toplumla Uyumlu Bir Hukuk Sistemine Doğru**
Fritjof Capra, Ugo Mattei, çev.: Ebru Kılıç, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2017, 251 sayfa.
- **İnsan/Üstüninsan**
George Bernard Shaw, çev.: Halikarnas Balıkcısı, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2017, 274 sayfa.
- **“Ağabey” Köksal Toptan**
Esra Güner Hacıoğlu, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 2017, 384 sayfa.

- **Türkiye’de Felsefenin Yüzyılı**
Özne, Bahar 2017, 26. Kitap, Konya: Çizgi Kitabevi, 268 sayfa.
- **Cezasızlıkla Mücadele El Kitabı**
Kerem Altıparmak, Ankara: İnsan Hakları Ortak Platformu, 2016, 81 sayfa.
- **İnsan Hakları Mevzuatı**
Remzi Özmen, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016, 295 sayfa.
- **Tıbbi Müdahaleler Karşısında İnsan Hakları, Açlık Grevi ve AIDS–HIV**
Ezgi Kızılkaya Doğru, Ankara: Adalet Yayınevi, 2016, 105 sayfa.
- **Çalışmak Sağlığa Zararlıdır**
Annie Thébaud-Mony, çev.: Ayşe Güren, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016, 290 sayfa.
- **Etik Nedir?**
Fred Feldman, çev.: Ferit Burak Aydar, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2016, 368 sayfa.
- **Pratik Etik**
Peter Singer, çev.: Nedim Çatlı, İstanbul: İthaki Yayınları, 2015, 469 sayfa.
- **Barışma Etiği**
Ari Sitas, çev.: Ali Tuzcu, İstanbul: Beyaz Baykuş Yayınları, 2015, 143 sayfa.
- **Suçluluk Sorunu**
Karl Jaspers, çev.: Emre Zeybekoğlu, İstanbul: İthaki Yayınları, 2015, 158 sayfa.
- **İyinin Egemenliği**
Iris Murdoch, çev.: Tuğba Güllal, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015, 111 sayfa.

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ
ve
UNESCO FELSEFE ve İNSAN HAKLARI KÜRSÜSÜ BÜLTENİ

Sahibi: T.C. Maltepe Üniversitesi adına Şahin Karasar

Yayın Yönetmeni: İoanna Kuçuradi

Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Elif N. Hamidi

Yayın Kurulu: Bergen Coşkun Özüaydın, Betül Çotuksöken, Sevgi İyi,

Neşe Şahin Taşgın, Hülya Şimğa, Muttalip Özcan, Gülriz Uygur

Yazışma Adresi: Marmara Eğitim Köyü, 34857 Maltepe/İSTANBUL

Tel: 0216 626 11 34 **Faks:** 0216 626 11 25

Baskı: Rengin Basımevi

Yayın hakkı saklıdır